

НАУКОВІ РОЗВІДКИ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

УДК 378.046-021.64

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.4014>**Бойченко В.,**

заступник директора Інституту післядипломної освіти,
аспірант кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка
v.boychenko@kubg.edu.ua

ORCID iD 0009-0006-0981-1119

**ІНДИВІДУАЛЬНА ТРАЕКТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА:
РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОЇ РОЗВІДКИ**

Анотація. У статті відбито результати наукової розвідки, спрямованої на вивчення теоретичних досліджень та практичних рішень, орієнтованих на проектування та реалізацію індивідуальної траєкторії професійного вдосконалення педагогів.

Окреслено теоретичні підходи та виокремлено практичні рішення щодо професійного вдосконалення педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Уточнено та конкретизовано зміст базових понять «професійне вдосконалення педагога» та «індивідуальна освітня траєкторія» на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних досліджень; виявлено ключові суперечності в практиці проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії професійного вдосконалення педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти; визначено основні напрями подальших наукових досліджень в теорії та практиці.

В результаті дослідження обґрунтовано провідні підходи до професійного розвитку педагогів; визначено зміст ключових понять «професійне вдосконалення педагога» та «індивідуальна освітня траєкторія»; окреслено результати низки експериментальних досліджень, зокрема — в системі післядипломної педагогічної освіти міста Києва.

На підставі аналізу визначено напрями подальших наукових досліджень, які будуть зорієнтовані на теоретичне обґрунтування та експериментальну перевірку моделі проектування індивідуальної траєкторії професійного вдосконалення педагогів, розроблення та апробацію інструментів індивідуалізації професійного вдосконалення в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: професійне вдосконалення педагога; індивідуальна освітня траєкторія; підвищення кваліфікації; післядипломна педагогічна освіта; неформальна освіта.

© Бойченко В., 2023

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023

Вступ. В умовах трансформацій суспільства, пов'язаних зі станом розвитку економіки та технологій, особливої уваги потребують трансформаційні зміни в системі освіти, в тому числі післядипломної педагогічної. В сучасному світі затребуваним є кваліфікований педагог, який в першу чергу здатний до постійного професійного вдосконалення. Оскільки цей процес носить виключно індивідуальний характер і є елементом навчання впродовж життя, науковий

інтерес полягає у визначенні змісту основних понять, що пов'язані з ним, дослідженні наявних інструментів методичної підтримки та інформаційного забезпечення професійного вдосконалення педагогів, розробленні та апробації ефективних моделей проектування та реалізації індивідуальної траєкторії професійного вдосконалення педагога. Актуальність дослідження теоретичних засад та практичних рішень, запропонованих системою післядипломної педагогічної освіти

обумовлена, крім іншого, розширенням спектру освітніх послуг, які надаються не лише діючими інститутами післядипломної педагогічної освіти, а й закладами вищої освіти, громадськими організаціями та фізичними особами-підприємцями.

Мета даної статті — окреслити теоретичні підходи та практичні рішення щодо професійного вдосконалення педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти.

Завдання статті — уточнити зміст понять «професійне вдосконалення педагога» та «індивідуальна освітня траєкторія» на основі аналізу вітчизняних та зарубіжних досліджень; виявити ключові суперечності в практиці проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії професійного вдосконалення педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти; визначити напрями подальших наукових досліджень в теорії та практиці.

Виклад основного матеріалу. Питання професійного вдосконалення педагогів актуалізоване на законодавчому рівні, а саме, визначено Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про професійний розвиток працівників»; Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Концепції розвитку освіти України на період 2015-2025 роки; постановках Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій», від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників»; Концепції Національної програми інформатизації, Концепції «Нова українська школа. Простір освітніх можливостей», наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти»; Положенні про дистанційне навчання, Вимогах до закладів вищої освіти та закладів післядипломної освіти, наукових, освітньо-наукових установ, що надають освітні послуги за дистанційною формою навчання з підготовки та підвищення кваліфікації фахівців за акредитованими напрямами і спеціальностями, а також прийнятий у першому читанні проект Закону України «Про освіту дорослих» (реєстраційний № 7039), який розробила робоча група при Міністерстві освіти і науки України.

Зміни в системі освіти в цілому та в системі професійного вдосконалення педагогів стали викликом для таких наук, як андрагогіка, педагогіка, дидактика та методика. В, першу чергу, вона знайшла філософське осмислення, яке відбито у працях О.Александрової, П. Гуревича, В. Кременя, В. Огнев'юка, С.Сисоевої, В.Андрущенко та ін. Практико-орієнтовані аспекти вдосконалення професійної діяльності педагогічних працівників у післядипломній освіті висвітлено в працях Н.

Бібік, Л.Хоружої, М. Войцехівського, Н. Клокар, Т. Сорочан та ін. Проблему підготовки педагога та конкретизації змісту його професійних компетентностей досліджували В. Биков, М. Жалдак, Н. Морзе, Є. Смірнова-Трибульська, Л. Хоружа, М. Братко, О. Спірін, С. Раков, О. Співаковський та ін.

Проблема індивідуального професійного розвитку є комплексною і вимагає системного і міждисциплінарного підходу розв'язання. Насамперед це методичне і ресурсне забезпечення (в т.ч. через застосування цифрових технологій). Крім того, важливо враховувати, що траєкторія професійного розвитку має бути достатньо адаптивною і швидко реагувати на виклики мінливого нестабільного сьогодення.

Аналіз наукових праць із вказаної проблематики та нормативних документів дали змогу констатувати, що актуальність розвитку індивідуальної траєкторії професійного вдосконалення педагога детермінована низкою об'єктивних і суб'єктивних суперечностей між:

- потребою суспільства у висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівцях й обмеженими можливостями їх підвищення кваліфікації на основі традиційних підходів до організації освітнього процесу в системі післядипломної педагогічної освіти;
- розвитком інноваційних технологій в освіті й відсутністю механізму забезпечення їх оптимального впливу на якість підвищення кваліфікації вчителів;
- побудовою індивідуальної освітньої траєкторії педагога та потребою у забезпеченні її інформаційно-методичним супроводом;
- зростанням вимог до рівня професійної компетентності педагогів та недостатнім організаційно-методичним забезпеченням процесу професійного вдосконалення.

Необхідність подолання зазначених суперечностей, нагальна потреба в удосконаленні процесу професійного вдосконалення педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти та недостатня розробленість відповідної проблеми в педагогічній теорії і практиці стали основою для наукової розвідки, спрямованої на уточнення категоріального апарату досліджуваної проблеми. Насамперед уточнення потребує зміст понять «індивідуальна освітня траєкторія», «професійне вдосконалення педагога». Крім того, важливо відслідкувати інформаційно-методичне забезпечення проектування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії професійного вдосконалення педагогів в системі післядипломної педагогічної освіти.

У Законі України «Про освіту» безперервний професійний розвиток визначається як «безперервний процес навчання та вдосконалення про-

фесійних компетентностей фахівців після здобуття вищої та / або післядипломної освіти, що дає змогу фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності і триває впродовж усього періоду його професійної діяльності».

Міжнародні дослідження переважно визначають безперервний професійний розвиток викладача (Continuing Professional Development — CPD) як постійний процес розвитку професійних знань, навичок та цінностей з допомогою кваліфікованих фахівців як на робочому місці, так і за його межами (Bubb S., Earley P., 2007).

Аналізуючи особливості професійного вдосконалення науково-педагогічних працівників Олійник В.В. (2010) зазначив, що «педагог тільки тоді виправдовує соціальні очікування, коли його особистісно-професійний розвиток здійснюється у випереджувальному векторі». Дослідник, серед іншого, зазначив, що наслідком ситуації, коли це завдання не реалізується належним чином, виникає «невідповідність підготовки педагога до виконання освітніх завдань в умовах модернізації загальної середньої освіти». Саме це переконливо свідчить про необхідність модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в цілому як стосовно кадрового складу вузів, так і педагогічних працівників шкіл.

О. Вознюк (2011) в своїй праці визначає низку принципово важливих підходів до аналізу та побудови системи професійного розвитку педагогів, саме :

- контекстний (суб'єктно-діяльнісний);
- професіографічний;
- партисипативно-інтерактивний;
- акме-системно-синергетичний ;
- компетентнісний;
- аксіологічно й особистісно орієнтований підходи.

О.Маринівська (2020, с. 16-21) вважає, що методологічною основою проектування траєкторії професійного розвитку педагога є дещо інші підходи, а саме:

- антропологічний;
- системний;
- синергетичний;
- інформаційний;
- діяльнісний;
- технологічний;
- аксіологічний;
- особистісно орієнтований;
- компетентнісний;
- андрагогічний;
- середовищний;
- культурологічний;
- герменевтичний.

Зважаючи на значний обсяг наукових напрацювань сфері післядипломної педагогічної освіти, реалізованих на основі кожного з вказаних підхо-

дів, питання методологічної основи досліджень професійного вдосконалення педагога потребує додаткової уваги.

Разом з тим вважаємо за необхідне зазначити, що в дослідженнях, присвячених питанням післядипломної педагогічної освіти поруч з терміном «вдосконалення» в синонімічному значенні вживається термін «розвиток». У тлумачному словнику (2005-2023) «розвиток» розглядається як «процес, унаслідок якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого; як ступінь освіченості, культурності, розумової, духовної зрілості», а слово «професійний» — «пов'язаний з певною професією».

Визначенню провідників категорій, які окреслюють професійний розвиток педагогів як педагогічну категорію, присвячено працю Ю.Сліпич (2011, с. 133), яка вважає, що розвиток «характеризується наступністю, послідовністю, спрямованістю, необоротністю й збереженням досягнутих результатів».

Л. Пуховською (2011) наведено такі характеристики феномена професійного розвитку вчителів у світовому педагогічному просторі, визначені Е. Віллегас-Реймерс завдяки аналізу зарубіжного та вітчизняного досвіду:

- професійний розвиток учителів базується на конструктивізмі, тому педагоги — суб'єкти активного навчання;
- професійний розвиток — це процес, який проходить у межах певного контексту. Тому найбільш ефективною формою професійного розвитку є щоденна діяльність педагога у школі;
- цей процес нерозривно пов'язаний зі шкільною реформою, тому що він означає процес формування культури, а не лише забезпечення формування в учителів нових умінь реалізації навчальних програм;
- педагоги є рефлексивними практиками, які входять у професію з певною базою знань і набувають нові знання і досвід, «дорощуючи» їх до попередніх. Тому роль професійного розвитку полягає в тому, щоб допомогти вчителям у створенні й реалізації нових педагогічних теорій і практик, а також у підвищенні їх компетентності щодо педагогічної діяльності;
- професійний розвиток учителів реалізується у процесі співробітництва, найбільш ефективно — у взаємодії учителів, а також педагогів, адміністрації, батьків та інших членів громади;
- професійний розвиток здійснюється на основі різних форм і способів організації. Тому професійний розвиток учителів — це постійний процес оптимального

вибору й поєднання різних форм, методів, технологій, які є найбільш оптимальними в конкретній ситуації і в конкретному місці.

І.Каденко, А.Щетініна (2019, с. 28) визначають професійний розвиток як «процес формування суб'єкта професійної діяльності, тобто системи певних властивостей в умовах неперервної професійної освіти, самовиховання та здійснення професійної діяльності».

І. Хоржевська (2013, с.113) зазначає, що «професійний розвиток особистості пов'язаний з розвитком особистості взагалі, із засвоєнням нового досвіду, знань, вмінь та із трансформацією мотивації й інтересів конкретної людини»; «професійний розвиток є продуктом і результатом діяльності самої людини».

На основі зазначених праць в межах даного дослідження *«професійне вдосконалення педагога»* визначається як *процес розвитку професійної компетентності, метою якого є зміна якості професійної педагогічної діяльності, перехід її від актуального якісного стану до вищого. При цьому цей процес характеризується наступністю, послідовністю, спрямованістю, необоротністю й збереженням досягнутих результатів.*

Очевидно, що професійний розвиток педагога носить персоналізований характер, а отже, проєктується та реалізується кожним педагогом індивідуально. Саме тому важливим є розуміння сутності індивідуальної освітньої траєкторії педагога.

О.Мариновська (2020, с.15) вказує на системний взаємозв'язок між поняттями «професійна компетентність педагога» й «індивідуальна траєкторія професійного розвитку»: «Якщо компетентність розглядається як результат, що досягається шляхом підготовки педагога, то мова йде про траєкторію як процес досягнення цього результату... Траєкторія розвитку педагога, по-суті, є індивідуальною, персоналізованою моделлю саморегулювання власних професійних дій задля розвитку професіоналізму, зокрема, професійної компетентності».

Закон України про освіту(2017) визначає індивідуальну освітню траєкторію як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їх складності, методів і засобів навчання».

Словник термінів та понять сучасної освіти визначає індивідуальну освітню траєкторію як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується

на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план» (2020).

Н. Ясінська (2022, с.51), погоджуючись із О. Мариновською (2020), визначає траєкторію професійного розвитку педагога як «спрямованість особистості на розвиток професійної компетентності, що передбачає регулювання професійних дій задля реалізації власного потенціалу, досягнення успіху в професійній роботі».

Оскільки спрямованість особистості є лише потенційною категорією, а професійний розвиток передбачає досягнення наперед визначеної мети, таке визначення, з нашої точки зору потребує уточнення. В межах нашого дослідження індивідуальна освітня траєкторія професійного вдосконалення педагога означає *персональний шлях реалізації особистісного потенціалу педагога як здобувача післядипломної педагогічної освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, професійної ситуації на робочому місці та перспектив її трансформації; ґрунтується на самостійному виборі педагогом видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, рівня їх складності, методів і засобів навчання.* Реалізація індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога вочевидь вимагає перегляду підходів до організації навчання педагогів, умов, в яких відбуваються відповідні процеси та як наслідок, модернізації системи післядипломної педагогічної освіти в цілому.

Л. Ніколенко (2007) вважає важливою умовою модернізації післядипломної педагогічної освіти та забезпечення ефективності професійного розвитку педагогічних працівників саме особистісно орієнтований підхід до їх навчання, характеристиками якого є особистісна орієнтованість, самостійність, умотивованість навчання дорослих, опертя на їхній життєвий і практичний досвід, спрямованість на розв'язання проблем професійного розвитку педагогів, що, на думку вченої, має на меті виявлення індивідуальних пізнавальних здібностей учителів; максимальне вивчення й використання їхнього індивідуального досвіду; допомогу кожному пізнати себе, самовизначитись і самореалізуватися.

Модернізація системи освіти в Україні, пов'язана з Концепцією Нової української школи, на думку В. Сидоренко(2018) надає педагогу «право вибору місця і способу підвищення кваліфікації, причому результати навчання та компетентності, необхідні для присудження освітніх та/або присвоєння професійних кваліфікацій,

можуть досягатися та здобуватися в системі формальної, неформальної та інформальної освіти. Збільшено кількість альтернативних моделей професійного розвитку педагога, які стануть ключовою умовою впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Диверсифіковано форми підвищення кваліфікації: курси при ІППО, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах, онлайн курсах, конференціях тощо. Це зумовлює необхідність підвищення якості підвищення кваліфікації педагогічних працівників, модернізації її змісту й технологій на оновлених теоретико-методологічних засадах».

Погоджуючись з тезою автора стосовно розширення спектру можливостей професійного розвитку для педагогів в умовах Нової української школи, вважаємо за необхідне зазначити, що поява значної кількості нових гравців не спричинила різкого підвищення рівня професійної компетентності педагогів, та, як наслідок, підвищення якості освіти. Збільшення можливостей для професійного розвитку вимагає перегляду та вдосконалення, або ж навіть розроблення та впровадження інноваційних моделей підвищення кваліфікації педагогів.

Разом із тим вважаємо, що проблема надлишкової пропозиції на ринку освітніх послуг в системі післядипломної педагогічної освіти поки що не призвела до стратифікації курсів за результатами впливу на якість освітнього процесу, отже, система все ще перебуває в стані бифуркації, що додатково підтверджує актуальність наукових розвідок в цьому напрямку. Педагогічна спільнота констатує наявність низки проблем, пов'язаних з вибором, зокрема, між короткотривалими та довготривалими курсами підвищення кваліфікації, недостатнім зв'язком змісту підвищення кваліфікації з професійною ситуацією на робочому місці, формальним ставленням до змісту та якості навчання як з боку організаторів, так і з боку педагогів. В такому контексті цікавими є дослідження мотивів вибору педагогами того чи іншого навчального курсу та чинників, які впливають на такий вибір (Ivashnova S., 2020). Крім того, додаткової уваги потребують результати зарубіжних наукових досліджень, а саме тих, де, зокрема, науковці пропонують нелінійні моделі професійного розвитку (Clarke D., Hollingsworth H., 2002), аналізуються результати впровадження діяльнісних підходів у практику професійного розвитку педагогів (Burbank Mary D., Kauchak Don, 2003) та досліджують вплив професійного розвитку вчителя на його практичну діяльність (Buczynski Sandy, Hansen C. Bobbi, 2010). Незважаючи на різноманітні підходи, які застосовують науковці,

ключовим питанням розроблення моделі професійного вдосконалення педагогів та інструментів забезпечення проектування і реалізації індивідуальної освітньої траєкторії є мета професійного розвитку, яка полягає насамперед в забезпеченні якості освіти.

Оскільки професійна діяльність педагога відбувається в умовах конкретного закладу освіти, очевидно, що особливості цього закладу, учнівського та педагогічного контингенту, матеріально-технічного та методичного забезпечення мають бути враховані в змісті навчання, так само як і індивідуальний рівень професійної компетентності педагога, потреба в психологічній та методичній підтримці процесу навчання. Таким чином виникає необхідність у визначенні підходів до розроблення моделі проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного вдосконалення, в розробленні та апробації діагностичного інструментарію для виявлення освітніх запитів та потреб педагогів, в створенні механізмів психолого-педагогічної підтримки.

Колектив Інституту післядипломної освіти протягом 2016-2022 років здійснив низку регіональних досліджень, безпосередньо пов'язаних з розв'язанням означених завдань. Це дослідно-експериментальна робота регіонального рівня «Інноваційна модель професійного розвитку педагогічних кадрів міста Києва»; «Модель методичного Центру відкритої освіти з програмування та веб-дизайну в середній школі»; «Модель Столичного центру відкритої освіти в умовах розвитку інформаційного суспільства»; «Організаційні, психолого-педагогічні умови впровадження елементів е-навчання в школі»; «Організаційно-педагогічна модель розвитку полікультурної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів»; «Програма розвитку професійної компетентності педагогічного персоналу закладу освіти». В межах означеної дослідно-експериментальної роботи було апробовано низку інструментів, які підтвердили свою ефективність у визначенні освітніх запитів та потреб педагогічних працівників (С. Івашнєва, 2018), виявлення проблем в професійній діяльності та визначення шляхів їх подолання (М.Войцехівський, С.Івашнєва, 2016). Разом з тим механізми індивідуалізації професійного вдосконалення в системі післядипломної освіти, особливо — в межах діяльності інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз наукових публікацій, як вітчизняних, так і зарубіжних, не є вичерпним і окреслює лише окремі аспекти професійного вдосконалення педагога, теоретичні підходи та практичні рішення, реалізовані в системі післядипломної педагогічної освіти. В результаті теоретичного дослідження уточнено зміст ключових понять «професійне вдосконалення педагога»

та «індивідуальна освітня траєкторія», а також окреслено результати експериментальних досліджень в системі післядипломної педагогічної освіти міста Києва.

Подальші наукові дослідження можуть бути зорієнтовані на поглиблення теоретичного

обґрунтування ключових підходів до побудови індивідуальної траєкторії професійного вдосконалення педагогів, розроблення та апробацію інструментарію, в тому числі для психолого-педагогічної та інформаційно-методичної підтримки педагогів.

ДЖЕРЕЛА

1. Вознюк, О. В. (2011) Сучасні наукові підходи до аналізу професійного розвитку педагога [Текст] / О. В. Вознюк // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / [редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.]. — Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2011. — Вип. 21. — С. 33–36. — Бібліогр.: с. 35 (16 назв).
2. Войцехівський М.Ф., Івашнова С.В. (2016) Професійна діяльність педагога: проблеми і шляхи їх вирішення // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: зб. наук. праць. — 2016. — №46. — С. 28-39.
3. Івашнова С.В. (2018) Освітні запити та потреби вчителів у контексті професійного розвитку // Педагогічна думка, 2018. №2. С.32-33.
4. Каденко І.В., Щетініна А.С. (2019) Феномен професійного розвитку в сучасному освітньому середовищі. // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019 р., № 67, Т. 2, с. 24-30. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.5.7.pdf> (kpu.zp.ua)
5. Маринівська О. (2020) Проектування індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагога в контексті Концепції «Освіта впродовж життя» : збірник тез доповідей науково-практичної конференції з міжнародною участю, м. Краматорськ, 10 грудня 2020 р., відп. ред. Д. В. Малеев. Вінниця: Європейська наукова платформа. 2020. 284 с.
6. Ніколенко Л. (2007) Модернізація післядипломної педагогічної освіти в контексті особистісно орієнтованого підходу / Л.Ніколенко // Післядипломна освіта в Україні. — 2007. — №2. — С. 38–41.
7. Олійник В. Професійне удосконалення науково-педагогічних працівників: проблеми та шляхи вирішення. Режим доступу: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a67c07c7-3e3b-491c-b853-7229a1d4a9b4/content>
8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.11.2022)
9. Пуховська Л. (2011) Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти [Електронний ресурс] / Л. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка : науковий журнал. — 2011. — № 1. — Режим доступу : (<http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>.) <http://lib.iitta.gov.ua/2564/1>.
10. Сидоренко В.В. (2018) Безперервний професійний розвиток педагога Нової української школи в умовах формальної і неформальної освіти / зб. матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Психолого-педагогічний супровід професійної підготовки та підвищення кваліфікації фахівців в умовах трансформації освіти», 25 травня 2018 року, м. Київ. — ЦПППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
11. Сліпич, Ю. (2011). Професійний розвиток педагогів як педагогічна категорія. *Молодь і ринок*, (1), 132.
12. Словник термінів і понять сучасної освіти (2020)/ уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Северодонецьк, 2020. 194 с.
13. Тлумачний словник. (2005-2023) [Електронний ресурс] — Режим доступу: [http:// www.slovyk.net/index.php](http://www.slovyk.net/index.php) ?
14. Хоржевська І.М. (2013) Професіоналізм та професійний розвиток особистості [Електронний ресурс] / І. М. Хоржевська // Наукові праці. Державне управління. — Режим доступу: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2013/214-202-22.pdf> .
15. Ясінська Н. В. (2022) Сучасна наука про проектування індивідуальної освітньої траєкторії педагога в системі неперервної освіти. URL: https://znayshov.com/FR/14402/%D0%9F%D0%9F_2_2022_2-5-9.pdf
16. Bubb S., Earley P. (2007) *Leading and Managing Continuing Professional Development*. London: SAGE Publications, 2007. 188 p. DOI 10.4135/9781446216637
17. David Clarke, Hilary Hollingsworth, (2002) *Elaborating a model of teacher professional growth, Teaching and Teacher Education*, Volume 18, Issue 8, 2002, Pages 947-967, ISSN 0742-051X, [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(02\)00053-7](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(02)00053-7).
18. Ivashnova, Svitlana (2020). How teachers choose training courses. Empirical research results. *Continuing Professional Education: Theory & Practice* . 2020, Vol. 65 Issue 4, p33-43. 11p.

19. Mary D. Burbank, Don Kauchak(2003), An alternative model for professional development: investigations into effective collaboration, *Teaching and Teacher Education*, Volume 19, Issue 5, 2003, Pages 499-514, ISSN 0742-051X, [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(03\)00048-9](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(03)00048-9).
20. Sandy Buczynski, C. Bobbi Hansen, (2010) Impact of professional development on teacher practice: Uncovering connections, *Teaching and Teacher Education*, Volume 26, Issue 3, 2010, Pages 599-607, ISSN 0742-051X, <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.09.006>.

REFERENCES

1. Vozniuk, O. V. (2011) Suchasni naukovi pidkhody do analizu profesiinoho rozvytku pedahoha [Tekst] [Modern scientific approaches to the analysis of a teacher's professional development] / O. V. Vozniuk // Naukovi visnyk Uzhhorodskoho universytetu : Serii: Pedahohika. Sotsialna robota / [redkol.: Kozubovska I.V. (hol. red.) ta in.]. — Uzhhorod: Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2011. — Vyp. 21. — S. 33–36. — Bibliohr.: s. 35 (16 nazv). [in Ukrainian]
2. Voitsekhivskiy M.F., Ivashnova S.V. (2016) Profesiina diialnist pedahoha: problemy i shliakhy yikh vyrishennia [Professional activity of a teacher: problems and ways to solve them] // *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty: zb. nauk. prats.* — 2016. — №46. — S. 28-39. [in Ukrainian]
3. Ivashnova S.V. (2018) Osvitni zapyty ta potreby vchyteliv u konteksti profesiinoho rozvytku [Educational requests and needs of teachers in the context of professional development] // *Pedahohichna dumka*, 2018. №2. S.32-33. [in Ukrainian]
4. Kadenko I.V., Shchetinina A.S. (2019) Fenomen profesiinoho rozvytku v suchasnomu osvithomu seredovyschi. [The phenomenon of professional development in the modern educational environment.] // *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 2019 r., № 67, T. 2, s. 24-30. DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.67-2.57.pdf> (kpu.zp.ua) [in Ukrainian]
5. Marynovska O. (2020) Proiektuvannia indyvidualnoi traiektorii profesiinoho rozvytku pedahoha v konteksti Kontseptsii «Osvita vprodovzh zhyttia» [Designing the individual trajectory of a teacher's professional development in the context of the Concept «Education throughout life»]: zbirnyk tez dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, m. Kramatorsk, 10 hrudnia 2020 r., vidp. red. D. V. Malieiev. Vinnytsia: Yevropeiska naukova platforma. 2020. 284 s. [in Ukrainian]
6. Nikolenko L. (2007) Modernizatsiia pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity v konteksti osobystisno oriietovanoho pidkhodu [Modernization of postgraduate pedagogical education in the context of a person-oriented approach] / L.Nikolenko // *Pislidyplomna osvita v Ukraini.* — 2007. — №2. — S. 38–41. [in Ukrainian]
7. Oliinyk V. Profesiine udoskonalennia naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: problemy ta shliakhy vyrishennia. [Professional improvement of scientific and pedagogical workers: problems and solutions.] Rezhym dostupu: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/a67c07c7-3e3b-491c-b853-7229a1d4a9b4/content> [in Ukrainian]
8. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. No 2145-VIII. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII. Database “Legislation of Ukraine”] / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 10.11.2022) [in Ukrainian]
9. Pukhovska L. (2011) Teoretychni zasady profesiinoho rozvytku pedahohiv : rukh do kontseptualnoi karty [Elektronnyi resurs] [Theoretical foundations of professional development of teachers: movement towards a conceptual map] / L. Pukhovska // *Porivnialna profesiina pedahohika : naukovi zhurnal.* — 2011. — № 1. — Rezhym dostupu : (<http://khnu.km.ua/root/res/2-7001-31.pdf>). <http://lib.iitta.gov.ua/2564/1>. [in Ukrainian]
10. Sydorenko V.V. (2018) Bezperervnyi profesiinyi rozvytok pedahoha Novoi ukrainskoi shkoly v umovakh formalnoi i neformalnoi osvity [Continuous professional development of the teacher of the New Ukrainian School in the conditions of formal and informal education] / zb. materialiv III Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (z mizhnarodnoiu uchastiu) «Psykhologo-pedahohichni suprovid profesiinoi pidhotovky ta pidvyshchennia kvalifikatsii fakhivtsiv v umovakh transformatsii osvity», 25 travnia 2018 roku, m. Kyiv. — TsIPPO DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity». [in Ukrainian]
11. Slipich, Yu. (2011). Profesiinyi rozvytok pedahohiv yak pedahohichna katehoriia. [Professional development of teachers as a pedagogical category] *Molod i rynek*, (1), 132. [in Ukrainian]
12. Slovnyk terminiv i poniat suchasnoi osvity. [Dictionary of terms and concepts of modern education] (2020)/ uklad. : L. M. Mykhailova, O. V. Pahava, O. V. Pronina. Za zah. red. L. M. Mykhailovoi. Sievierodonetsk, 2020. 194 s. [in Ukrainian]
13. Tlumachnyi slovnyk. [Dictionary] (2005-2023) [Elektronnyi resurs] — Rezhym dostupu: [http:// www.slovnyk.net/index.php](http://www.slovnyk.net/index.php) [in Ukrainian]

14. Khorzhevskaya I.M. (2013) Profesionalizm ta profesiyni rozvytok osobystosti. [Professionalism and professional development of the individual] [Elektronnyi resurs] / I. M. Khorzhevskaya // Naukovi pratsi. Derzhavne upravlinnia. — Rezhym dostupu: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/govmngmt/2013/214-202-22.pdf> [in Ukrainian]
15. Iasinska N. V. (2022) Suchasna nauka pro proiektuvannia indyvidualnoi osvითnoi traiektorii pedahoha v systemi neperervnoi osvითy. [Modern science of designing the individual educational trajectory of a teacher in the system of continuous education] 2022. Rezhym dostupu: https://znayshov.com/FR/14402/%D0%9F%D0%9F_2_2022_2-5-9.pdf [in Ukrainian]
16. Bubb S., Earley P. (2007) Leading and Managing Continuing Professional Development. London: SAGE Publications, 2007. 188 p. DOI 10.4135/9781446216637 [in English]
17. David Clarke, Hilary Hollingsworth, (2002) Elaborating a model of teacher professional growth, Teaching and Teacher Education, Volume 18, Issue 8, 2002, Pages 947-967, ISSN 0742-051X, [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(02\)00053-7](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(02)00053-7). [in English]
18. Ivashnova, Svitlana (2020). How teachers choose training courses. Empirical research results. Continuing Professional Education: Theory & Practice . 2020, Vol. 65 Issue 4, p33-43. 11p. [in English]
19. Mary D. Burbank, Don Kauchak(2003), An alternative model for professional development: investigations into effective collaboration, Teaching and Teacher Education, Volume 19, Issue 5, 2003, Pages 499-514, ISSN 0742-051X, [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(03\)00048-9](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(03)00048-9) [in English]
20. Sandy Buczynski, C. Bobbi Hansen, (2010) Impact of professional development on teacher practice: Uncovering connections, Teaching and Teacher Education, Volume 26, Issue 3, 2010, Pages 599-607, ISSN 0742-051X, <https://doi.org/10.1016/j.tate.2009.09.006>. [in English]

Boychenko V.

**THE INDIVIDUAL TRAJECTOR OF THE PROFESSIONAL IMPROVEMENT OF A TEACHER:
THE RESULTS OF SCIENTIFIC INTELLIGENCE**

Abstract. *The article presents the results of scientific research aimed at studying theoretical research and practical solutions focused on the design and implementation of the individual trajectory of professional improvement of teachers.*

The purpose of this article is to outline theoretical approaches and practical solutions for the professional improvement of teachers in the system of postgraduate pedagogical education.

The task of the article is to clarify the meaning of the concepts of "professional improvement of the teacher" and "individual educational trajectory" based on the analysis of domestic and foreign researches; identify key contradictions in the practice of designing and implementing the individual educational trajectory of professional improvement of teachers in the system of postgraduate pedagogical education; determine the directions of further scientific research in theory and practice.

As a result of the research, leading approaches to the professional development of teachers were clarified; clarified the content of the key concepts "professional improvement of the teacher" and "individual educational trajectory"; outlined the results of a number of experimental researches, including in the system of postgraduate pedagogical education in Kyiv.

Based on the analysis, the directions of further scientific research have been determined, which will focus on the theoretical justification and experimental verification of the model of designing the individual trajectory of the professional improvement of teachers, the development and testing of tools for individualization of professional improvement in the system of postgraduate education.

Keywords: *professional improvement of the teacher; individual educational trajectory; certification training; postgraduate pedagogical education; non-formal education.*

Стаття надійшла до редакції 05.11.2023

Прийнято до друку 19.11.2023